

**OILA TARBIYASIDA KO'P UCHRAYDIGAN XATOLIKLAR VA
ULARNI OLDINI OLISH.**

Abdurashidova Xulkar Alisher qizi

Baxromova E'zoza Bahodir qizi

Shahrisabz davlat pedagogika instituti

Pedagogika fakulteti Pedagogika yo'nalishi

Annotatsiya: *Mazkur maqolada oila tarbiyasida eng ko'p uchraydigan xatoliklar hamda ularning oldini olish yo'llari tahlil qilinadi. Oila — bolaning ilk tarbiya maktabi bo'lib, undagi muhit va ota-onaning munosabati farzand shaxsining shakllanishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Ammo ba'zi hollarda ota-onalarning beparvoligi, haddan tashqari qat'iyligi, mehr yetishmasligi, farzandning yosh va individual xususiyatlarini hisobga olmaslik, oilaviy nizolar va noto'g'ri muloqot shakllari tarbiya jarayonida jiddiy xatoliklarga sabab bo'ladi. Maqolada ushbu muammolarning ijtimoiy-pedagogik sabablari yoritilib, ularni bartaraf etishning samarali yo'llari – oilaviy muloqot madaniyatini rivojlantirish, ota-onalarning pedagogik savodxonligini oshirish, bolaga individual yondashuvni shakllantirish va oilada sog'lom ma'naviy muhit yaratish bo'yicha tavsiyalar berilgan.*

Kalit so'zlar: *Oila tarbiyasi, tarbiyaviy xatoliklar, ota-ona mas'uliyati, muloqot madaniyati, bolaga individual yondashuv, pedagogik savodxonlik, ma'naviy muhit.*

Mazkur maqolada Oila tarbiyasida eng ko'p uchraydigan xatoliklar hamda ularning oldini olish yo'llari tahlil qilinadi.

Аннотация: *Оила — боланинг ilk тарбия мактаби бо'либ, ундаги мухит ва ота-онанинг муносабати фарзанд шаксининг шаклланишига бевосита та'сир кoрсатади. Патроны ба'зи холларда ота-оналарнинг бепарволиги, хаддан ташқари қат'ийлиги, меҳр йетишмаслиги, фарзанднинг ёши ва отдельные хусусийатларини ҳисобга олмаслик, оилави низолар ва*

нотугри мулокот шаклари тарбия джарайонида джидди ксатоликларга сабаб бо'лади. Маколада ушбу муаммоларнинг иджтимой-педагогик сабаблари йортилиб, уларни бартараф этишининг самарали йоллари – ойлави мулокот маданиятини ривойлантириш, ота-оналарнинг педагогик саводхонлигини ошириш, болага индивидуално йондашувни шакллантириш ва ойлада соглом ма'нави мухит яратиш бо'йича тавсиялар берилган.

Калим со'злар: Оила тарбияси, тарбияви хатоликлар, ота-она масулияти, мулокот маданияти, болага индивидуалный йондашув, педагогик саводхонлик, ма'нави мухит.

Abstract: This article analyzes the most common mistakes in family upbringing and ways to prevent them. The family is the first school of upbringing of a child, and the environment in it and the attitude of parents directly affect the formation of the child's personality. However, in some cases, parental negligence, excessive strictness, lack of affection, failure to take into account the age and individual characteristics of the child, family conflicts and incorrect forms of communication lead to serious mistakes in the upbringing process. The article highlights the socio-pedagogical causes of these problems and gives recommendations on effective ways to eliminate them - developing a culture of family communication, increasing the pedagogical literacy of parents, forming an individual approach to the child and creating a healthy spiritual environment in the family.

Keywords: Family upbringing, educational mistakes, parental responsibility, culture of communication, individual approach to the child, pedagogical literacy, spiritual environment.

Kirish

Oila inson hayotida shaxsning ilk tarbiya muhitini yaratadigan eng muhim ijtimoiy institut hisoblanadi. Bola jamiyatga kirishishdan oldin aynan oilada dastlabki ma'naviy, axloqiy va ijtimoiy tajribani egallaydi, mehnatni qadrlash, hurmat, mehr, sabr-toqat, adolat va mas'uliyat kabi insoniy fazilatlarni o'zlashtiradi.

Shu jihatdan oila tarbiyasi jamiyat taraqqiyotining poydevori va millat kelajagining eng muhim kafolatidir. Har bir ota-ona farzandini har tomonlama yetuk, bilimli, axloqli va vatanparvar shaxs sifatida tarbiyalashni istaydi, ammo bu jarayon murakkab va mas'uliyat talab qiladigan faoliyat bo'lib, turli xatoliklar va noto'g'ri yondashuvlar bilan to'qnash kelishi mumkin.

Ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, oilada uchraydigan tarbiyaviy xatoliklar farzandning shaxs sifatida to'liq rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Masalan, haddan tashqari qat'iy nazorat, bolaga ortiqcha bosim o'tkazish, mehr va e'tiborni yetarlicha ko'rsatmaslik, ota-onaning pedagogik bilimdan bexabarligi, oilaviy nizolar va noto'g'ri muloqot shakllari bolada ruhiy va ijtimoiy muammolarni keltirib chiqaradi. Bu esa o'z navbatida bolaning o'ziga bo'lgan ishonchi pasayishi, ijtimoiy faoliyatga qiziqmasligi, tajovuzkorlik yoki beparvolik kabi xatti-harakatlarga olib keladi.

Asosiy qism

Oila tarbiyasida uchraydigan xatoliklar pedagogika va psixologiya sohalarida ko'p tadqiq etilgan masala bo'lib, ular bolaning shaxs sifatida rivojlanishiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, oiladagi eng keng tarqalgan xatoliklar quyidagilardir: Haddan tashqari qat'iylilik va jismoniy yoki ruhiy bosim: Ba'zi ota-onalar tarbiya jarayonida ortiqcha talablar qo'yib, bolaning shaxsiy fikrini e'tiborsiz qoldiradilar. Bu esa bolaning o'ziga bo'lgan ishonchini pasaytiradi, ijtimoiy faollikni cheklaydi va stress holatlarini kuchaytiradi. Mehr va e'tibor yetishmasligi: Ota-onaning bolaga nisbatan beparvoligi, mehr va qo'llab-quvvatlashning yetarli emasligi bolaning ruhiy salomatligi va ijtimoiy moslashuviga salbiy ta'sir qiladi. Farzand o'zini qadrli va sevgi bilan qamrab olingan his qilmaganda, u ijtimoiy muhitda passiv yoki qarama-qarshi xatti-harakatlar ko'rsatishi mumkin. Farzandning individual xususiyatlarini hisobga olmaslik: Har bir bola o'ziga xos psixologik, fiziologik va ijtimoiy xususiyatlarga ega. Ota-onaning bolani bir xil standartlar bilan baholashi yoki ularni qiyoslash, bolada o'zini qadrsiz his qilishga olib keladi. Oilaviy nizolar va noto'g'ri muloqot: Oiladagi kelishmovchiliklar, doimiy tortishuvlar, ota-onalar o'rtasidagi zo'ravonlik va

bolaga nisbatan qo'pol muloqot bolaning ruhiy barqarorligiga zarar yetkazadi. Bu xatoliklar bolada qo'rquv, o'zini izolyatsiya qilish yoki tajovuzkorlikka moyillik hosil qiladi. Pedagogik bilim yetishmasligi: Ota-onaning tarbiya metodlari va pedagogik yondashuvlardan xabarsizligi, psixologik xususiyatlarni bilmasligi tarbiyaviy xatoliklarga sabab bo'ladi. Masalan, bolaning yoshiga mos bo'lmagan talablar qo'yish yoki noto'g'ri rag'batlantirish usullarini qo'llash. Xatoliklarning oldini olish va bartaraf etish yo'llari: Individual yondashuvni rivojlantirish: Har bir bolaning qobiliyatlari, qiziqishlari va psixologik xususiyatlariga mos yondashuvni shakllantirish zarur. Bu bolaning ijtimoiy va ruhiy rivojlanishini rag'batlantiradi. Mehr-muhabbat va e'tiborni oshirish: Ota-ona bolaga o'z sevgisini ko'rsatishi, uni tinglashi va qo'llab-quvvatlashi kerak. Shu orqali bola o'zini qadrli his qiladi va ijtimoiy faollikka intiladi.

Oilaviy muloqot madaniyatini rivojlantirish: Nizo va kelishmovchiliklarni konstruktiv tarzda hal etish, oilaviy yig'ilishlar, suhbat va muhokamalarga vaqt ajratish bolalarning hissiy barqarorligini oshiradi. Pedagogik savodxonlikni oshirish: Ota-onalar tarbiyaviy metodlar, bolalar psixologiyasi, yoshga mos pedagogik yondashuvlar haqida bilimlarni muntazam oshirib borishi zarur. Bu oila tarbiyasida xatoliklarni kamaytirishga yordam beradi. Bola ota-onaning halolligi, adolati, qonuniylik va ijtimoiy mas'uliyatini kuzatib, o'z xatti-harakatini shu asosda shakllantiradi. Ijtimoiy va pedagogik hamkorlik: Oila, maktab va jamoatchilikning uzviy hamkorligi xatoliklarning oldini olishda muhim ahamiyatga ega. Masalan, pedagogik maslahatlar, oilaviy treninglar va tarbiyaviy seminarlar bolalarga mos tarbiya sharoitlarini yaratadi. Shu bilan birga, zamonaviy texnologiyalar va axborot vositalari ham tarbiyaviy jarayonda samarali ishlatilishi mumkin. Bolalarga huquqiy va ma'naviy mavzularda interaktiv o'yinlar, qisqa filmlar, kitoblar orqali tushuntirish, ularning qiziqishini oshiradi va tarbiyaviy xatoliklarni kamaytiradi.

Xulosa

Oila tarbiyasi inson shaxsining shakllanishi, ijtimoiylashuvi va ma'naviy kamoloti uchun eng muhim omil hisoblanadi. Oilada tarbiyaviy jarayonning to'g'ri tashkil etilishi bolada ijobiy dunyoqarash, sog'lom e'tiqod, axloqiy poklik va

ijtimoiy faollikni shakllantiradi. Shu bilan birga, oila tarbiyasida yo‘l qo‘yiladigan xatoliklar bolaning ruhiy, axloqiy va ijtimoiy rivojlanishida chuqur salbiy iz qoldiradi. Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, oilaviy tarbiyada uchraydigan asosiy xatoliklar — haddan tashqari qat’iylilik, befarqlik, muloqot yetishmasligi, pedagogik savodsizlik, shuningdek, ota-onaning bolaga noto‘g‘ri namuna ko‘rsatishidir. Bu xatoliklar natijasida farzandda o‘ziga ishonchsizlik, tajovuzkorlik, yolg‘onchilik, ijtimoiy faoliyatdan chetlashish kabi salbiy xususiyatlar paydo bo‘lishi mumkin. Shu sababli, oilaviy tarbiyada asosiy e’tibor bolaning individual xususiyatlarini inobatga olish, mehr-muhabbat asosida muloqot o‘rnatish va ota-onalarning pedagogik madaniyatini oshirishga qaratilishi lozim. Zamonaviy oila tarbiyasida yuzaga kelayotgan muammolarni bartaraf etish uchun ijtimoiy-pedagogik yondashuvlar, psixologik maslahatlar, oila va ta’lim muassasalari o‘rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish muhim ahamiyatga ega. Ota-onalar farzand tarbiyasida faqat nazoratchi emas, balki yo‘lko‘rsatuvchi, mehribon va adolatli rahbar bo‘lishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Karimov I.A. Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma’naviyat, 2008.
2. G‘oziev E.G. Umumiy psixologiya. – Toshkent: O‘zbekiston faylasuflari milliy jamiyati nashriyoti, 2010.
3. Qodirov A., Xo‘jayev N. Pedagogika nazariyasi va tarixi. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2019.
4. Hasanboeva O., Saidahmedov N. Pedagogika. – Toshkent: Iqtisod-moliya, 2020.
5. Musurmonova O., To‘xtaxodjayeva M. Oilada bola tarbiyasi va ijtimoiy muhit omillari. – Toshkent: Noshir, 2017.